

Stanovisko Výboru regiónov „Špecifické regionálne prístupy ku klimatickým zmenám v EÚ na základe príkladu horských regiónov“

(2012/C 391/06)

VÝBOR REGIÓNOV

- konštatuje, že horské regióny sú veľmi citlivé na klimatické zmeny a je presvedčený, že by sa malo podporovať začlenenie prispôbovania sa klimatickým zmenám do širšieho projektu zvyšovania individuálnej a kolektívnej odolnosti, ktorý by zohľadnil všetky navzájom nevyhnutne súvisiace environmentálne, energetické a sociálne problematiky;
- konštatuje, že Európska únia zamýšľa v roku 2013 vypracovať adaptačnú stratégiu a pokladá za nevyhnutné začleniť do tejto stratégie miestny a regionálny rozmer v súlade s článkom 174 ZFEÚ, ako aj kapitolu venovanú horským regiónom;
- zdôrazňuje, že nárast zraniteľnosti horských oblastí, ku ktorému by podľa očakávaní malo dôjsť v nasledujúcich desaťročiach, si vyžaduje zvýšené úsilie vedeckého výskumu a kvalitný systém výmeny informácií. Je dôležité, aby v rozpočte Európskej únie na roky 2014 – 2020 boli výslovne vyčlenené prostriedky na prispôbenie sa klimatickým zmenám. Je potrebné zaviesť politické opatrenia na zlepšenie dostupnosti a poskytovania služieb všeobecného záujmu v mimoriadne zraniteľných oblastiach;
- zdôrazňuje, že mnohé horské oblasti už začali rozvíjať adaptačné stratégie, a preto je naliehavo nutné koordinovať ciele a skúmať výsledky. Je potrebné zosúladiť environmentálne opatrenia, ktoré sú v súčasnosti rozptýlené medzi veľký počet združení, výskumných ústavov a orgánov verejnej správy v horských oblastiach.

Spravodajca	Luciano CAVERI (IT/ALDE), člen rady autonómneho regiónu Valle d'Aosta
Referenčný dokument	Stanovisko z vlastnej iniciatívy

I. POLITICKÉ ODPORÚČANIA

VÝBOR REGIÓNOV

Všeobecné pripomienky

1. konštatuje, že v uplynulých rokoch v Európskej únii uzrelo svetlo mnoha odborných publikácií ako aj politických dokumentov a vedeckých projektov, ktoré ukazujú, že horské regióny sú veľmi citlivé na klimatické zmeny, pretože sa tu na malej ploche vyskytujú oblasti odlišujúce sa mierou, expozíciou a vplyvom prúdenia vzduchu. Aj IPCC zaraďuje horské oblasti medzi regióny, ktoré sú najviac ohrozené dôsledkami klimatických zmien (*hot spot*). V kapitole 13 Agendy 21 (Summit Zeme v Rio de Janeiro, 1992), venovanej osobitne horským regiónom sa ďalej v bode 4 uvádza, že ide o oblasti, ktoré najcitlivejšie reagujú na klimatické zmeny. Táto otázka ostáva naďalej aktuálnou aj v rámci konferencie Rio+20 v júni 2012. Horské oblasti sú najviac zalesnenými oblasťami Európy, vďaka čomu absorbujú veľké množstvo CO₂, a podieľajú sa tak aj na zlepšovaní kvality vzduchu tým, že zmiernujú škodlivý dosah znečistenia, a sú dôležité aj z hľadiska vodných zdrojov a krajinných prvkov. Tieto oblasti sú však citlivé na zmenu klímy. Horské oblasti majú spolu s pobrežnými zónami najväčší význam pre cestovný ruch, a to vďaka svojej klíme, biodiverzite, rozmanitosti krajiny, vodným zdrojom, kultúre, architektúre, tradíciám a zvykom;

2. poukazuje na to, že klimatické zmeny sa dotýkajú všetkých častí Európskej únie a vlastne celého sveta, ale konkrétne účinky na dané územie, a teda potrebné prípravy a odpovede na tieto účinky závisia od širokej škály faktorov. Akékoľvek opatrenia na riešenie klimatických zmien musia preto zohľadniť špecifické podmienky jednotlivých území. Miestne a regionálne orgány zastúpené vo Výbore regiónov sú preto kľúčovými partnermi pri navrhovaní a vykonávaní vhodných riešení;

3. poukazuje na to, že klimatické zmeny a ich dôsledky patria k hlavným výzvam, ktorým čelia miestne a regionálne orgány v Európskej únii. Prvou prioritou musí byť v tejto súvislosti prijatie nevyhnutných krokov, aby sme sa čo najviac usilovali obmedziť nárast priemernej globálnej teploty (zmiernenie), a aby sme sa tiež na rôznych úrovniach pripravili na tie zmeny, ktoré sú neodvratiteľné (prispôsobenie);

4. zdôrazňuje, že horské oblasti sú pokladnicou biodiverzity, ktorú ohrozujú prudké zmeny podnebia: zo všetkých lokalít spadajúcich do sústavy Natura 2000 sa 43 % nachádza v horských oblastiach a 118 zo 114 8pa> biologických druhov

uvedených v prílohách II a IV smernice o ochrane prirodzených biotopov má spojitost s horským prostredím⁽¹⁾;

5. poukazuje na to, že zmeny podnebia, ktoré sú takmer nepostrehnuteľné v nížinatých oblastiach, sa v horských oblastiach prejavujú oveľa výraznejšie a umožňujú včasne stanoviť diagnózu tendencií klimatického vývoja v širšom meradle, vďaka čomu sú pre vedecký výskum skvelým zdrojom pozorovaní a skúšobným kameňom rozvoja a hodnotenia adaptačných opatrení;

6. opakovane zdôrazňuje, že ku klimatickým zmenám už dochádza. Ich vplyvom sa zvyšuje hydrogeologické riziko (povodne, zosuvy pôdy) a zraniteľnosť osôb a infraštruktúry, znižuje dostupnosť vody, predovšetkým v lete (aj na priľahlých nehorských územiach), mení vodný režim prietoku riek (v alpskom regióne sa očakáva, že bude častejšie dochádzať k maximálnemu naplneniu korýt vodných tokov v zimnom období a k suchám v letných mesiacoch). Ďalej spôsobujú ústup ľadovcov a redukciu permafrostu (od roku 1850 ľadovce zmenšili svoj objem o približne dve tretiny, pričom k výraznému zrýchleniu tohto trendu došlo po roku 1985), obmedzujú trvanie a intenzitu snehovej pokrývky, najmä v pásme do nadmorskej výšky 1 500 m, menia frekvenciu výskytu lavín, ohrozujú biodiverzitu a migráciu zvierat a rastlín, majú za následok zmeny hospodárstva v oblasti cestovného ruchu v zimnom i letnom období a výroby energie z vodných zdrojov, vyvolávajú neistotu v oblasti poľnohospodárskej výroby a spôsobujú škody lesnému hospodárstvu. Alpské prostredie sa vzhľadom na svoj citlivý charakter a tento prudký vývoj klimatických podmienok stalo oblasťou s „trvalým znevýhodnením“. Nárast teploty zaznamenaný v Alpách za uplynulých 150 rokov (+ 1,5 °C) je dvojnásobne vyšší než celosvetová priemerná hodnota + 0,7 °C (?). Zraniteľnosť alpských vodných zdrojov bola v roku 2009 predmetom prieskumu Európskej environmentálnej agentúry⁽³⁾;

7. zdôrazňuje, že horské tradície a kultúry sú založené na dôležitej koncepcii, ktorej podstatou je uvedomovanie si environmentálnych obmedzení a príležitostí. Úzke fyzické väzby na konkrétne územie umožnili postupne vypracovať dobre premyslené kritériá udržateľnosti a racionálneho využívania zdrojov. Tieto základné hodnoty možno včleniť do modernej koncepcie pomocou nových technológií, a tým vytvoriť znalosti a modely rozvoja, ktoré budú užitočné nielen pre horské oblasti, ale aj okrajové regióny, a v mnohých prípadoch môžu mať všeobecnú platnosť (ako napr. model partnerstva medzi vidieckymi a mestskými oblasťami RURBAN –TCUM/Eu GR REGIO);

⁽¹⁾ Európska environmentálna agentúra (EEA): „Europe's ecological backbone: Recognising the true value of our mountains“, správa 6/2010.

⁽²⁾ JRC/WHO, „Impacts of Europe's changing climate“, správa 4/2008: http://www.eea.europa.eu/publications/eea_report_2008_4.

⁽³⁾ EEA, „Regional climate change and adaptation. The Alps facing the challenge of changing water resources“, správa 8/2009.

8. prízvukuje, že klimatické zmeny budú väčšou výzvou pre našu prispôsobivosť než akákoľvek iná prekážka, ktorú musel človek vo svojich dejinách doteraz prekonať, avšak sú len čiastkovým ukazovateľom komplexnejšej krízy životného prostredia a celého ľudstva, ktorá sa týka aj:

- dostupnosti obnoviteľných prírodných zdrojov (voda, lesy, zásoby rýb, čerpanie biomasy),
- poklesu kvality aj kvantity zdrojov a služieb súvisiacich s daným ekosystémom,
- poklesu biodiverzity,
- nestabilnosti produkcie potravín (vysoké náklady na energiu z fosílnych zdrojov pri výrobe potravín, zmenšovanie plochy obrábateľnej pôdy, strata rovnováhy cyklov uhlíka, dusíka a fosforu),
- zníženia dostupnosti nerastných surovín,
- zníženia dostupnosti lacnej energie z fosílnych zdrojov (maximálne hodnoty ceny ropy),
- znečistenia ovzdušia, vody, pôdy a hromadenia biologicky neodburateľného odpadu,
- rastu populácie a migračných tokov (aj v dôsledku klimatických zmien);

9. zdôrazňuje, že tieto problémy vyvolajú rôzne reakcie v hospodárskej a sociálnej oblasti v závislosti od zemepisných regiónov a preto ľutuje, že spomedzi nevelkého počtu projektov, ktoré analyzujú vplyv klimatických zmien na európske hospodárstvo, projekt Spoločného výskumného centra Európskej únie PESETA (2009) nezohľadňuje horské oblasti;

10. poukazuje na to, že v bielej knihe o adaptácii na zmenu klímy [COM(2009) 147 final] Európska komisia uznáva regionálnu rozmanitosť dôsledkov klimatických zmien ako aj skutočnosť, že akákoľvek stratégia na prispôbenie sa im bude úspešná jedine pod podmienkou, že bude založená na spolupráci všetkých úrovní riadenia. Adaptácia je dlhodobým dynamickým procesom, pre ktorý sú nevyhnutné úzke väzby medzi politickými rozhodujúcimi činiteľmi, výskumnými a technickými pracovníkmi, podnikateľmi a miestnymi predstaviteľmi verejnej správy;

11. víta skutočnosť, že na jar 2012 bola spustená verejná konzultácia v rámci príprav európskej adaptačnej stratégie, naplánovanej na rok 2013, ako aj platforma CLIMATE-ADAPT, ktorá je užitočným nástrojom na zhromaždenie príkladov osvedčených postupov a plánovanie na regionálnej úrovni a v mestských oblastiach, vrátane sekcie venovanej horským oblastiam;

Ciele

12. je presvedčený, že by sa malo podporovať začlenenie prispôsobovania sa klimatickým zmenám do širšieho projektu zvyšovania individuálnej a kolektívnej odolnosti, ktorý by zohľadnil všetky navzájom nevyhnutne súvisiace environmentálne, energetické a sociálne problematiky;

13. konštatuje, že Európska únia zamýšľa v roku 2013 vypracovať adaptačnú stratégiu a pokladá za nevyhnutné začleniť do tejto stratégie miestny a regionálny rozmer v súlade s článkom 174 ZFEÚ. Bolo by vhodné, aby táto európska adaptačná stratégia obsahovala osobitnú kapitolu venovanú horským regiónom;

14. zároveň je dôležité, aby európska adaptačná stratégia obsahovala osobitnú kapitolu o najvzdialenejších regiónoch, ktorých podmienky a špecifiká sú uznané v článku 349 ZFEÚ;

15. zdôrazňuje, že nárast zraniteľnosti horských oblastí, ku ktorému by podľa očakávaní malo dôjsť v nasledujúcich desaťročiach, si vyžaduje zvýšené úsilie vedeckého výskumu a kvalitný systém výmeny informácií. Je dôležité, aby v rozpočte Európskej únie na roky 2014 – 2020 boli výslovne vyčlenené prostriedky na prispôbenie sa klimatickým zmenám;

16. žiada, aby sa v súvislosti s novými problémami, ktoré vznikajú v dôsledku klimatických zmien, zaviedli politické opatrenia na zlepšenie dostupnosti a poskytovania služieb všeobecného záujmu v mimoriadne zraniteľných oblastiach;

17. zdôrazňuje, že opatrenia na zmiernenie zmeny klímy a zdroje, ktoré sú na to potrebné, musia dostať väčšiu prioritu než opatrenia na prispôbovanie sa týmto zmenám. Ak nedosiahneme výrazné celosvetové zníženie emisií skleníkových plynov, stanovené v Rámcovom dohovore Organizácie Spojených národov o zmene klímy, nebude možné zabrániť zvyšovaniu globálnej teploty, zmenám klímy a extrémnym klimatickým javom, ktoré budú mať dosah na miestne spoločenstvá;

18. poukazuje na potrebu určiť úzko prepojené činnosti zamerané na riešenie aktuálnych problémov a zvládanie budúcich problémov v oblastiach, ktoré už sú predmetom plánovania EÚ, a uviesť, ktoré z nasledujúcich rozhodnutí by sa v súlade so zásadou subsidiarity mali prijímať v rámci systému miestnej európskej demokracie:

- a) dosiahnuť maximálnu energetickú účinnosť nových budov a zrealizovať sanáciu jestvujúcich budov;
- b) zachovať a podporiť také modely výstavby v horských regiónoch a vidieckych oblastiach (spolu s vypracovaním územných plánov a plánov v oblasti prírodných zdrojov), ktoré by umožnili rozvoj miest nezlučiteľný so špekuláciami s pôdou. Tým sa zabráni narušeniu súčasnej krajiny, ekosystémov, prirodzených prostredí a chránených území, ako aj znečisťovaniu vodných zdrojov a pôdy a podporí sa rozvoj zodpovedného cestovného ruchu a napokon aj zotrvanie miestnych obyvateľov v horských oblastiach;
- c) zaviesť energiu z obnoviteľných zdrojov podľa charakteru územia (solárna termická alebo fotovoltaiická, veterná, vodná, z biomasy) až po dosiahnutie energetickej sebestačnosti tam, kde to je možné; potreba integrovaných regionálnych energetických plánov, správa prečerpávacích vodných elektrární v závislosti od produkcie fotovoltaiickej energie;

- d) zaviesť energetický audit na komunálnej a regionálnej úrovni;
- e) znížiť objem tokov energie a materiálov v miestnych spoločnostiach pri zachovaní rovnakej životnej úrovne (napríklad: Spoločnosť 2000 W, EHT Zürich);
- f) znížiť produkciu odpadu a dosiahnuť maximálnu recyklovateľnosť, podporovať výrobu domáceho kompostu z organického odpadu;
- g) obnoviť miestne potravinové reťazce: kvalitné poľnohospodárstvo a kvalitná živočíšna výroba na podporu hlavne miestnej spotreby a obchod zameraný na turistov; konkrétne podporiť pôdoochranné poľnohospodárstvo (v rámci ktorého sa pôda neobrába alebo sa obrába len minimálne) a ekologickú rastlinnú a živočíšnu výrobu;
- h) riadiť správu lesov v závislosti od čerpania drevnej biomasy na energetické a stavebné účely a pozorne pritom sledovať tlaky pod vplyvom klimatických zmien, prispôsobiť kapacitu teplární na biomasu tak, aby ich spotreba nepresahovala očakávanú ročnú lesnú produkciu; zachovať ochranné lesné pásma; podporiť udržateľné lesné hospodárstvo na produkciu dreva a biomasy, ktoré sú hospodárskymi zdrojmi týchto oblastí;
- i) výrazne obmedziť zaberanie pôdy na výstavbu a infraštruktúru;
- j) znížiť požiadavky na mobilitu rozvojom informačných sietí a IKT, služieb v oblasti informačných technológií a práce na diaľku (čo by umožnilo opätovne osídľovať opustené horské oblasti a zaručiť lepšie využitie týchto oblastí pre cestovný ruch);
- k) podporovať environmentálne zodpovedný a udržateľný cestovný ruch; vytvoriť európske stredisko na monitorovanie cestovného ruchu, rozvíjať agroturistiku;
- l) podporovať ekologické hospodárstvo a inovácie v horskom prostredí v oblasti energetiky, elektroniky, systémov kontroly a monitorovania, vedecký výskum a centrá univerzitného vzdelávania;
- m) vzdelávanie a kultúra: zvyšovať informovanosť verejnosti o naliehavosti problematiky klimatických zmien je

nevyhnutným predpokladom kvalitných opatrení v oblasti klímy a adaptačnej stratégie; preto bude potrebné podporovať začleňovanie environmentálnych tém do učebných plánov a verejných osvetových kampaní, napríklad vytvoriť regionálne „kontaktné miesta pre prispôsobovanie sa klimatickým zmenám“ poverené úlohou vypracovať stratégie prispôbované miestnemu kontextu a informovať občanov; Napríklad: austrálske výskumné stredisko pre prispôsobenie sa klimatickým zmenám Victorian Centre for Climate Change Adaptation Research (VCCCAR – www.vcccar.org.au) integruje na miestnej úrovni rozsiahlejšiu národnú politiku, ktorú koncipovalo ústredné stredisko National Climate Change Adaptation Research Facility (NCCARF – www.nccarf.edu.au);

- n) programy v oblasti civilnej ochrany a predchádzania klimatickým zmenám, prostredníctvom infraštruktúr, systémov meteorologických a hydrologických predpovedí a včasného varovania, rýchlej výmeny informácií s verejnosťou, cvičení ako predchádzať škodám a zachraňovať osoby.

19. zdôrazňuje, že mnohé horské oblasti už začali rozvíjať adaptačné stratégie, a preto je naliehavo nutné koordinovať ciele a skúmať výsledky. Je potrebné zosúladiť environmentálne opatrenia, ktoré sú v súčasnosti rozptýlené medzi veľký počet združení, výskumných ústavov a orgánov verejnej správy v horských oblastiach;

20. žiada, aby sa monitorovali dosiahnuté výsledky prostredníctvom vypracovania ukazovateľov účinnosti opatrení, dosiahnutej výkonnosti a zjednotenej konzultačnej databázy na vyhľadávanie projektov a energetického katastra;

21. na záver zdôrazňuje, že príčinami a dôsledkami zmeny klímy sa treba zaoberať na všetkých úrovniach, z hľadiska rôznych zemepisných spoločností a na celosvetovej úrovni. Často sú to práve tie najchudobnejšie spoločnosti, ktoré sú ako prvé vystavené negatívnym dôsledkom zmeny klímy a potrebujú osobitnú pomoc. Európska únia a členské štáty by mali vyčleniť prostriedky na zmiernenie a prispôbenie podľa priorít stanovených v dohodnutých stratégiách a medzinárodných zmluvách a využívať ich na takej úrovni, na ktorej budú najefektívnejšie. Z tohto dôvodu by mali byť miestne a regionálne orgány zapojené do prípravy opatrení na zmiernenie zmeny klímy a prispôbenie sa tejto zmene, aby boli maximálne využité ich znalosti a skúsenosti a ich blízkosť k občanom.

V Bruseli 10. októbra 2012

Predseda
Výboru regiónov
Ramón Luis VALCÁRCEL SISO